

NADYA ŞENER

1962'de Mardin'de, Hanna-Özcan ve Behice'nin ilk çocukları olarak doğdu. Beři erkek, ikisi kız yedi kardeştiler. İlkokulu Mardin'de, Ebulula ve Cumhuriyet okullarında bitirdi. 1976'da ailece İstanbul'a göç ettiler. 1984'te evlendi, iki çocuğu oldu. Yemeęe ilgisi çocukluğundan, özellikle annesinin ve ailesindeki diğer kadınların marifetlerini defalarca izleyerek özümselediği yıllardan geliyor. Geleneksel tatlarını koruyarak günümüze uyarladığı tariflerle ve şehir hayatının getirdiği zorluklar karşısında yarattığı pratik çözümlerle Mardin sofrasını İstanbul'daki evinin mutfağında yeniden üretti. *Mardin Bereketi*'nin, onun için anlamı büyük ve derin olan bu lezzetleri geleceğe taşımasını ümit ediyor.

usul geređi

Bu kitap, Mardin’de doğan, ancak yörede Süryanilere yönelik baskıların artması nedeniyle memleketinden çocuk yaşta ayrılmak zorunda kalan Nadya Şener’in yaşamöyküsünü ve tarihi kentin tadıyla kokusunu belleğinde yaşatmasına aracılık eden yemeklerini bir araya getiriyor. *Mardin Bereketi*, bereketli zamanların hatırasını bugüne taşıırken, ortak yemek kültürümüze bir Süryani ailenin sofrasından gelen rayihayı katmayı amaçlıyor.

Kitaptaki yemek tarifleri Nadya Şener’in annesinin mutfağından bugüne taşınanlardan oluşuyor. Şener bu yemeklerin bazılarını olduğu gibi aktarırken, bir kısmını da günümüz yaşantısına uyarlayarak paylaşıyor. Bazı yemek adları Mardinli Süryanilerin kullandığı Arapçayla verildi, bunların yazımı yazarın telaffuzuna göre yapıldı. Julia Kütnaroğlu tarafından Şener’le yapılan söyleşilere dayanarak oluşturulan yaşamöyküsü ise hem eski Mardin’deki yaşantıyı zihinlerde canlandırıyor hem de kitaptaki yemeklerin yarattığı toplumsal ve kültürel dokuyu duyumsamamıza olanak sağlıyor.

Türkçe yazımda Ömer Asım Aksoy’un *Ana Yazım Kılavuzu* (Epsilon Yay.) temel alındı, Necmiye Alpay’ın *Türkçe Sorunları Kılavuzu*’ndan (Metis Yay.) yardımcı kaynak olarak yararlanıldı.

yayıncının notu

BİR SÜRYANİ AİLENİN MUTFAĞINDAN

MARDİN
BEREKETİ

Aras Yayıncılık

İstiklal Caddesi, Hıdıvyal Palas No: 231 Kat: 1

34430 Tünel, Beyoğlu-İstanbul

Tel: (0212) 252 65 18 - 243 06 02

info@arasyayincilik.com

www.arasyayincilik.com

Sertifika No: 44967

ARAS - U.F.U.U 284

NADYA ŞENER MARDİN BEREKETİ Bir Süryani Ailenin Mutfağından

Yayıma Hazırlayan

Rober Koptaş

Söyleşi

Julia Kütnaroğlu

Fotoğraflar

Erkin Ön

Kapak Tasarımı

Melisa Arsenyan

Kapak Fotoğrafı

Maklube (tarifi için bkz. s. 118)

Düzelti

Esra İslamoğlu

© Aras Yayıncılık, 2023 © Nadya Şener, 2023

ISBN 978-625-7460-23-1

Baskı

Sena Ofset: 2. Matbaacılar Sitesi 4NB7-9-11 Topkapı-İstanbul

Tel: (0212) 613 38 46 / Sertifika No: 45030

Mart 2023, İstanbul

BİR SÜRYANİ AİLENİN MUTFAĞINDAN
MARDİN
BEREKETİ

NADYA ŞENER

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ Kokuyu Taşımak - <i>Julia Kütnaroğlu</i>	9
MERDİN - MARDE	13
BEYT SELUME - SELİM'İN EVİ	16
AİLEM	18
MORT ŞİMUNİ'NİN DİYARBAKIRLI İKİZLERİ	22
HER LOKMASI EMEK	25
KİLİSELER İKİNCİ EVİMİZDİ	33
EBUN BEŞMEYO, GÖKLERDEKİ BABAMIZ ve...	37
GÖÇÜN AYAK SESLERİ	39
DEYRULZAFARAN'DA BİR YILDIZ KUYUSU	42
KALE KENTİ MUTFAKTA İNŞA EDEN KADINLARA	47
MUTFAĞA GİRERKEN	50
ETLİ YEMEKLER	53
TEPSİ KIBBE (içli köfte)	55
KIBBE (içli köfte)	57
IKBEBET	60
KİTEL (içli köfte haşlama)	63
KIBBE İB LEBENİYE (yoğurt çorbalı içli köfte)	65
ETLİ YAPRAK SARMASI	68
MARDİN KEBABI	71
KABIRAGAYE (kaburga dolması)	72
HİNDİ DOLMASI	77
CEİCE MIHŞİYE (tavuk dolması)	78
İKVEYSET	83
KELLİYE (kavurma)	85
DOBO	86
KUZU KOL DOLMASI	89
BUMBAR	92
ŞEREDİN (etli sucuk)	95
ŞAMBÖREK	96
SUCUK KÖFTE (içli köfte haşlama)	99
CİĞER	99
EBU GANNUÇ	100
RUS (paça)	102
ETLİ GENEDİR	104
MALDĞUM (patlıcan dizmesi)	107
ELLUCİYE	108
ETLİ ŞEHİRİYELİ BULGUR	111
BADEMLİ İÇ PİLAV	112

ETLİ NOHUT YAHNİSİ	112
IĞBEYZ IB LEHME (etli ekmek)	115
YUMURTALI ECİNKİTEL	116
MAKLUBE	118
ISMEYT IB BAYTH (yumurtalı ince bulgur pilavı)	123
ÇORTEN	124
KIŞK	127
KIBE KUDURDU	128
LOHUSA ÇORBASI	131
KIYMALI PİRİNÇ ÇORBASI	131
ZEYTİNYAĞLILAR	133
ZEYTİNYAĞLI DOLMA	134
ŞAMBÖREK	139
IKBEBET	140
GENEDİR	143
BELLOO (mercimekli köfte)	146
BELLOO ŞEMS (yalancı çiğköfte)	149
EKŞİLİ BEZELYE	151
RIZBIŞERAYE (şehriyeli pirinç pilavı)	152
ŞEHRIYELİ BULGUR PİLAVI	152
NANELİ İRİ BULGUR	153
FETTUŞ	154
KÖSE (kabak yemeği)	157
MIKLİ (patlıcan kızartması)	158
PATLICAN TURŞUSU	161
ŞALGAM TURŞUSU	162
SALATALIK TURŞUSU	162
TATLILAR	163
LOZİYE	165
IKLİÇE (çörek)	166
ANNEMİN KURABİYESİ	171
IĞREYBE	172
HASSE	175
DEVK İLMAY	176
LEBENİYE	179
HELHEL	180
HARİRE	183
HELEVİT CİBNE (peynirli helva)	184
HELEVİT CEVZ (cevizli helva)	187
LİMONATA	188
VİŞNE LİKÖRÜ	191
VİŞNE REÇELİ	192
SELİKA (diş buğdayı)	195
ANNEMİN SÜTLACI	196

SUNUŞ KOKUYU TAŞIMAK

*

JULIA KÜTNAROĞLU

Süryanilerin “kaleler kenti” diye çağırdığı Mardin, ya da diğer adıyla Merdin'nin Süryani mahallesi Mort Şmuni'de doğan, çocukluk ve gençlik yıllarından itibaren halkının talihini sırtlamış ve doğduğu kentten bugün yaşadığı İstanbul'a taşımış bir Süryani kadını Nadya Şener. Mardin Çarşısı'nın leziz baharatları sofralarını, rengârenk kumaşları dolaplarını, taptaze sebze ve meyveleri kilerlerini süslerken, henüz turistikleşmemiş, nostaljikleşmemiş tarihi kentin sakini olmanın deneyimi şekillendirmiş benliğini. Ne var ki refah, bu topraklara hep ağır gelen o “azınlık” yükünü hafifletememiş yine ve tüm imkânlarla rağmen göç etmek zorunda kalmış, ancak yine de yaşama sevincini hiç kaybetmemiş. Direncini, geleneğe ve yeniliklere saygısını, umutlarını lezzetli yemeklerle ifade etmenin bir yolunu bulmuş her zaman.

Doğup büyüdüğü toprakları ardında bırakıp İstanbul'a geldiğinde, en son unutulacak olanı, kokuyu getirmiş yanında. Her biri bu kitapta tariflerini ve hikâyelerini okuyacağınız yemekler olan *kitelin*, *ıkveysetin*, *ıkbebetin* kokusunu, tıpkı geçmiştten kalma bir fotoğrafı hep kalbine en yakın cepte taşır gibi, her gittiği semte, evinin kalbine, mutfağına götürmüştü.

Uzun yıllar görmediği Beyrut'taki anneannesini ve dedesini, meyve sandığının en üstündekileri hep kocasına, geri kalanını torunlarına ayıran ama kocası ölünce kollarına kına yakan *meymesini* (babaannesini), Türkiye'de dördüz doğuran ilk kadın olan anneannesini, yumuşak huylu, merhametli annesini, hiçbir şeylerini eksik etmeyen ama Mardin'de yaşamak onlar için tehlikeli hale gelince ailesini İstanbul'a getiren babasını, teyzesinden öte Verde ablasını, çocuğı olmayan kadınların Hıristiyan-Müslüman-Yahudi demeden manastırlarda aradıkları şifaları, lohusaları besledikleri çorbaları, bebekleri müjdeleyen *hesseyi*, düğünlerde kız tarafına gönderdikleri *loziye-*

leri, Türkan teyzesinin çatısında izlediği Öztürk Serengil filmlerini, Feyruz bahçesini, Mor Gabriel Manastırını, Deyrulzafaran'ı, ölene dek manastırda annesini bekleyen Bahe'yi, Bahe'nin rüyasında İsa Mesih'le yediği *kıtel*, şamböreği ve Mesih'in hiç sevmediği makarnayı...

Kalabalık bir aileydi Malgazlar. Bir diğer deyişle Beyt Selume, yani Selim'in evi. Nadya'nın dedesi, Bitlis Sasonlu bir Ermeni olan Selim Malgaz'ın adını taşıyor haneleri. Sason'dan Mardin'e göç etmek zorunda kalan ailesi, şehrin Hıristiyan mahallelerinden Mort Şmuni'ye, Türkçe adıyla Şehidiye Mahallesi'ne sığınmış ve Ermeniliklerini başta gizlemeseler de, acılarını dindirmek istediklerinden mi yoksa yaraları kabuk tutsa da o kabuğu kaldırmaya meraklı birileri hep çıkageleceğinden mi bilinmez, Mardin'de sayıca fazla olan Süryanilerin kimliğini merhem etmişler kendilerine. Şehre ilk geldiklerinde kilim dokumacılığıyla uğraşan bu aile, Arapça dokuma anlamındaki "Mağzel"den gelen Mazelci adıyla tanınmış uzun yıllar. Soyadı Kanunu geldiğindeyse Beyt Selume Malgaz soyadıyla ayrılmış Mazelcilerden.

Köklerinin hikâyesini ancak otuzlu yaşlarının sonlarına yaklaşırken babasından öğrenen Nadya'ysa 15 Ocak 1962'de, Selim ve Şefika'nın ilk erkek çocukları Özcan-Hanna'nın kızı olarak doğmuş. Özcan ile Behice'nin ilk göz ağrısı Nadya, erkek torun bekleyen *meymes*i Şefika'nın yüzünü güldürememiş doğduğunda. Sonrasıysa hep mücadele. Birey olabilme, kadın olabilme, hafızasına, köklerine sahip çıkabilme mücadelesi.

İşte böyle başlıyor Nadya Şener söze, önlüğünü çıkarıp avuçlarının arasına topladığında. Sonra oturuyor mutfak tezgâhının hemen yanındaki taburesine ve büyükçe bir yudum alıyor az önce ateşten aldığı köpüksüz Mardin kahvesinden. Aldığı yudumla birlikte fincanının kenarından süzülen kahve damlasına takılıyor gözü. Sason'dan Mardin'e, oradan İstanbul'a uzanan yolculuklar aklında, kekremsi bir tebessümle başlıyor dökmeye, o tebessümün ardında saklı kalan ne varsa.

Gelin ona kulak verelim.

**MARDİN
BEREKETİ**

MERDİN - MARDE*

Biz Süryaniler, Merdin ya da Marde deriz Mardin'e. Çevresindeki kalelerden alır adını. Merdo kale, Merdin'se kaleler demektir Süryanice. İşte bu yüzden kaleler şehri diye anılır. Ama bizim için Merdin'i Merdin yapan, çarşıya uzanan kat kat merdivenleri, dar sokaklardan geçişi sağlayan *abbaraları*, arabaların geçmediği taş sokakları, o sokaklarda eşekleriyle tulumba tatlısından pamuk şekere, süttten peynire, kaymaktan oduna, yumurtaya, bir evi ev yapan ne varsa getiren köylüleri idi.

Bizim mahallemiz, yani Süryani mahallesi Mort Şmuni, Mardin'in eteklerindeki mahallelerden biriydi. Çarşıya gitmek için yüzlerce merdiven tırmanmamız, kimi mağarayı andıran *abbaralardan* geçmemiz gerekirdi. *Abbaralarda* yaşayanlar eşek, koyun ve tavuklar besler, onlarla yük taşır, sütlerini, yumurtalarını satarak geçinirlerdi. Hayvanların kokusuysa tüm *abbarayı* sarardı.

Sayırsız merdiven çıkıp çarşıya vardığımızdaysa bizi birbirinden farklı onlarca koku ve ses karşılardı. Bir yanda kalaycıların "tak tak" sesleri, bir yanda meyve ve sebzelerin güzelliğini tüm şehre duyurmak isteyen manavların naraları, bir yanda fırından buram buram tüm çarşıya dağılan çöreğin, bir yanda etli yaprak sarmasından *kıbbeye*, bademli iç pilavdan *kitele*, *ceice mişhiyeden*, yani tavuk dolmasından şamböreğe, *ıkbebetten doboya*, *kıbe kudurdudan şeredine*, *harireden ıklıçeye* nice lezzete rayihasını veren, sofralarımızın olmazsa olmaz baharatı yenibaharın karanfil andıran kokusu...

Evimiz Mort Şmuni Kilisesi'nin hemen karşısındaydı. Sokağa bakan cephesi penceresiz, iki katlı, sıcak havalarda hayatın avlusunda aktığı kesme taştan yapılmış bir evdi. Sokağa iki kanatlı büyükçe bir kapıyla açılırdı. Girişte sol tarafta banyo ve tuvalet, tam karşıda mutfak ve genişçe bir yemek odası,

* Bu metin Julia Kütনারöğlü'nun Nadya Şener'le bu kitap için yaptığı söyleşilerden yararlanılarak oluşturulmuştur.

Nadya Şener'in annesinin ailesi Mardin'de, 1942.
Ortada siyah elbiseli, Şener'in anneannesi Habibe Üzümcü,
kucağındaki bebek ise annesi Behice.

sağ tarafta ise oturma odası vardı. Üst katta ise büyük bir misafir odası ve anne babamın yatak odası. Biz çocuklar yazın sıcağında üst avluya kurulan tahtlarda, kışın ise misafir odasına yan yana yere serilen yataklarda yatardık.

Sofra, hepimizin mutlaka bir arada olduğu, adeta kilisemizin bahçesi gibi kutsal bir buluşma yeri idi. Annem de, babam da haçını çıkarmadan oturmazdı softaya. Erkek kardeşim Suphi, her yemek sonrası annemin ellerini öper, bizim konuştuğumuz Arapçayla “*Ivefe fidki mem*”, yani “Eline sağlık anne” derdi. Çünkü annemin elleri evimizin bereketini yoğururdu. Bir avuç kadarıyla koca aileleri doyuran bulgur her yapıldığında, pirinçler her ayıklandığında, tüm yıl karnımızı doyuracak şehriyeler, domatesler her kavanozlandığında “*Allaizid*”, yani “Allah ziyade etsin” herkesin dilindeki ilk duaydı.

Bizim mahallenin ucunda *ızbali* dediğimiz toprak yığınları olurdu. Zamanında buraya herkes çöplerini dökermiş, öyle derlerdi. Şehrin eteklerinden yukarı mahallelere uzanan bu yığının yanından bir dere akar, Mardin ovasını selamlardı. Taşlık yollarımız, taş evlerimiz vardı. Müslümanların kurban bayramlarında sokaklara lunapark kurulur, çocukların gülüşleri tüm mahalleyi sarardı. Paskalya öncesindeki, tamamen bitkisel beslediğimiz, herkesin

kendini ibadete daha çok verdiği elli günlük uzun oruçlarımızdaysa kilisemizin çanı dört bir yanda çınlardı.

Mort Şmuni mahallemize adını veren kiliseydi. Adını bir azizeden, Kilise ve Tanrı inancından vazgeçmediği için yedi çocuğuyla birlikte öldürüldüğüne inanılan Şmuni'den alıyordu. Önünde uçsuz bucaksız serilen ovaya bakar, geceleri sınırın Suriye tarafındaki Haseke'nin, Kamışlı'nın ışıklarını misafir ederdi. *Meymem*lerle, yani babaannelerle birlikte yaşadığımız ev, tam kilisenin karşısındaydı. Hemen sol tarafında Özkökler, sağ tarafında da *Ammo Mikael*'in evi vardı. Kilisemizin avlusundaki evinde papaz Gabriel ve ailesi kalırdı.

Mahallemizde sadece Hıristiyanlar değil, Müslümanlar ve Ezidiler de yaşardı ama Süryaniler daha fazla olduğu için Süryani Mahallesi diye bilirdi. Kilisenin etrafındaki çoğu ev de mahalledeki Süryani kilisesine aitti. Evlerin yan yanılığı ise sadece görüntüde değildi, insanlar bir aradaydı. Pek çok kedi köpek de vardı mahallede. Hele mahallenin kedisi Pisipisi, evimizden çıkmazdı. Bir de hamile kaldı mı, misafir döşeklerini koyduğumuz dolabın içine sığırır, oranın sığağında doğururdu. Sokak papatyaları doluydu yol kenarları, biz çocuklar da “Oldu, olmadı” diye niyet tutardık. Nedendir bilmem, geniş ailemizde uğursuzluktur diye çiçek bakan yoktu, annemden başka... Yağ tenekelerinde onun ihtimamı altında korkmadan açan kıpkırmızı güller yetiştirirdi.

BEYT SELUME - SELİM'İN EVİ

Yedi kardeşiz biz: Mesut, Süheyl, Süheyla, Coşkun, Selim, Suphi ve ailenin ilk çocuğu, yani ben.

Babamlar ve haliyle tüm ailemiz Süryani Ortodokstu; Süryani Kadim de deriz. Ancak babam Özcan, köklerine dair ilk kez ben otuzlarımın sonlarına gelirken konuştu. Babası, yani Selim dedem, Sasonlu bir Ermeniymiş aslında. 1915'lerde, Felaket yıllarında Bitlis'ten kaçıp Mardin'e gelmiş, o yıllardaki tek Hıristiyan mahallesine, Mort Şmuni'ye sığınmışlar. Çektikleri onca acıdan sonra çocuklarına da aynı kaderi yaşatmaktan mı korkmuşlar kim bilir, Süryaniliği benimsemişler.

Babaannem Şefika'nın, yani Şefika *meymemin* kökleri Mardin'e dayanır. Çok varlıklı bir ailenin kızıymış *meymem* Şefika. Annesi hamama deveye gider, ona dadıları eşlik edermiş. Hamamda kese yapan kadınlara da mecidiye altını verirmiş. Şu an üzerinde Mardin havaalanının bulunduğu araziler de ailesininmiş; buğday ekip ticaret yaparlarmış orada. Atalarıysa ta Timurlenk zamanında tüccarmış İran'da. Mardin'de ticaret hayatı canlansın diye onları İran'dan getirtmiş, ekip biçsinler diye de tarlalar vermişler. Ama 1915'te ailenin bir kısmı canını kurtarmak için Suriye'ye kaçınca, kimse bir daha geri dönüp sahip çıkamamış topraklarına. Üstelik sadece topraklarından değil, canlarından da olmuşlar. *Meymemim* erkek kardeşi, Suriye yolunda, Nusaybin'de vurulup öldürülmüş.

Meymem biraz büyüyünce, Mardin'de Selim dedemle evlenmiş. Bir Yohanna bayramında, yani İsa'nın doğumunu kutladığımız 7 Ocak'ta babam doğmuş. Adını İsa'nın havarisi Yohanna'dan almış ve Hanna diye çağrılmış babam. Askerlik çağına gelince de, malum endişeler nedeniyle Özcan diye anılmaya başlamış.

Biz Süryaniler, amcaya *ammo*, halaya *amme*, teyzeye *hale* deriz. Babamdan sonra Sabiha halam doğmuş, sonra sırayla Münir, Fevzi, Yıldız, Sevim

ve Zeki izlemiş onları. Münir amcam çok ciddi bir adamdı ama *ammolarım* arasından en çok onu severdim. Çocukları gibi ilgilenirdi bizimle. Komikti de bir yandan. Bir dönem Mardin'deki bir köylüden altın almış, sonra ne olduysa o altın yüzünden hapse girmişti. Kıbrıs Savaşı zamanı, o yılların başbakanı Bülent Ecevit af çıkarınca aftan faydalanıp serbest kalmıştı. Oğlunun adını bu yüzden Bülent koydu Münir amcam.

Amcamlar bir yana, eniştelerden de en çok Sabiha halamın kocası Naim enişteyi severdim. Ailede ilk önce Sabiha halam dünyaevine girmiş, babam evlenene kadar da iki çocuk sahibi olmuş. Kızları Viktorya'dan sonra doğan Sami, tam da anne babamın "sabahiye"sinde, yani kilise nikâhının ertesinde doğmuş. Mardin'de düğün gecesi eğlence olmaz, ertesi gün eğlence yapılır. Çalgıcılar gelir, gerdek kutlanır, zılgıtlar çekilir, takılar sonra sahibine geri verilmek üzere takılır, Mardin şarkıları, Arapça şarkılar söylenir.

Kısa boylu bir adamdı Naim enişte. Çok da iyi bir insandı, gönlü zengin-di. Sami'den sonra Şenay, Coşkun ve Sevda da doğmuştu ama o bizi çocuklarından ayırmaz, sürekli şeker ya da çikolata alırdı. Zeki amcamsa babamların evinin en küçük çocuğuydu ve benden sadece yedi yaş büyüktü. Mardin Lisesi'nde okuyordu, çok çalışkan, kendi halinde biriydi.

Baba Özcan, namı diğer Hanna ve anne Behice, kızları Nadya ve oğulları Mesut'la, 1963.